

12fed Cyfarfod Grŵp Ecosystem Arfordirol Partneriaeth Bioamrywiaeth Cymru, 27 Ionawr 2015 Gwesty Llety Parc, Aberystwyth

Presennol: Mike Howe (CNC) Cyd-gadeirydd; Emmer Litt (CNC) Cyd-Gadeirydd; Sean McHugh (Partneriaeth Bioamrywiaeth Cymru); Julie Creer (CNC); Heather Lewis (CNC); Duncan Ludlow (CNC); Angus Garbutt (Canolfan Ecoleg a Hydroleg); Chris Wynne (Ymddiriedolaeth Natur Gogledd Cymru); Dave Lamacraft, (Plantlife/Dolen Amgylchedd Cymru); Wendy Harris (Prifysgol Abertawe); Alan Kearsley-Evans (Yr Ymddiriedolaeth Genedlaethol); Jenni Hartley (Llywodraeth Cymru); Sarah Mellor (Awdurdod Parc Cenedlaethol Arfordir Penfro)

Ymddiheuriadau: Mark Winder (Cyngor Bwrdeistref Sirol Abertawe); Nick Edwards (CNC); Olivia Burgess (Ystadau'r Goron); John Clark (Dolen Amgylchedd Cymru/RSPB Cymru); Mike Bailey (CNC); Martin Skov (Prifysgol Bangor); Rick Park (CNC); Marina Taylor (Y Weinyddiaeth Amddiffyn); Richard Neale (Yr Ymddiriedolaeth Genedlaethol)

1. Cofnodion y cyfarfod diwethaf

Derbyniwyd cofnodion cyfarfod mis Mehefin 2014 yn gofnod cywir.

2. Cysylltiadau Tegeirianau-Mycorhisol yng nghynefinoedd twyni de Cymru – Wendy Harris, Prifysgol Abertawe

Cafwyd cyflwyniad gan Wendy ar gysylltiadau mycorhisol â phoblogaethau tegeirianau gan gynnwys tegeirian y fign galchog (*Liparis loeselii*) sydd mewn perygl. Roedd y cyflwyniad yn canolbwyntio ar gynefinoedd llaciau twyni yn nhri safle yn ne Cymru – Whiteford, Oxwich a Chynffig. O'r safleoedd hyn, Cynffig yw'r unig safle lle gwelir poblogaethau o degeirian y fign galchog. Yn ystod yr astudiaeth dadansoddwyd presenoldeb DNA mycorhisol mewn samplau o bridd, priodweddau ffisiocemegol y pridd, amodau'r tywydd a'r cynefin yn gyffredinol. Roedd prif ran yr astudiaeth yn edrych am bresenoldeb rhywogaethau ffwngaid yn y pridd a'u cysylltiadau â rhywogaethau tegeirian; ac a yw sefydlu presenoldeb mycorhisa pridd ymlaen llaw yn hanfodol i sefydlu'r tegeirianau. Mae'n anodd gwahanu DNA mycorhisol ffwngaid rhag samplau o bridd a daeth yr heriau hyn i'r amlwg yn ystod yr astudiaeth. Er enghraifft, ni chanfuwyd y grŵp o fycorhisa Rhizoctonia sy'n cael eu cysylltu'n gyffredin â thegeirianau yn yr astudiaeth er y mae'n debyg eu bod yn bresennol. Bydd angen coethi techneg gwahanu DNA'r pridd ymhellach i ynysu'r grŵp hwn. Canfuwyd y grŵp ffyngau Ectomycorhisol ac mae'r grŵp hwn yn ddangosydd da bod glesyn-y-gaeaf deilgrwn (*Pyrola rotundifolia ssp. maritima*) yn bresennol, sef planhigyn prin sy'n ffafrio tyfu mewn cynefin llaciau twyni. Yn gyffredinol, bydd yr astudiaeth yn helpu i ddeall deinameg poblogaeth tegeirian y fign galchog yng Nghynffig a'r amodau ar gyfer ailgyflwyno o bosibl degeirian y fign galchog yn Whiteford ac Oxwich ac adnabod trefnau rheoli priodol. Disgwylir adroddiad llawn yng ngwanwyn 2015. Os hoffech wybod rhagor am y prosiect, cysylltwch â Wendy Harris (w.e.harris@swansea.ac.uk).

Ariannwyd y prosiect trwy Gronfa Cydnerthedd Ecosystemau Llywodraeth Cymru.

3. Cais WREN Plantlife twyni Bae Caerfyrddin – Dave Lamacraft, Plantlife

Mae Plantlife yn paratoi Cais WREN gyda'r Ymddiriedolaeth Genedlaethol, y Weinyddiaeth Amddiffyn a Chyngor Sir Caerfyrddin sy'n canolbwyntio ar dwyni Bae Caerfyrddin. Mae'r cais yn amlinellu prosiect gwerth £248,000 dros 4 blynedd ar 4 safle ac mae'n cynnwys symud ymaith rhafnwydd y môr a chonifferau o gynefinoedd twyni. Mae'r cais hefyd yn cynnwys darpariaethau ar gyfer arolygon hydrolegol a thopograffig, arolygon planhigion ac anifeiliaid, seilwaith pori a rhywfaint o weithgarwch ailgrynhoi tywod. Mae'r cais yn seiliedig ar gais WREN CNC a gyflwynwyd yn 2014. Dylid gwybod a fu'r cais yn llwyddiannus erbyn yr haf.

4. Diweddariad ar brosiect SITA twyni Merthyr Mawr a Chynffig – Duncan Ludlow, CNC

Mae'r prosiect yn ei drydedd flwyddyn. Nod y prosiect yw creu amodau tywod symudol trwy dorri rhiciau yn y blaendwyni ym Merthyr Mawr a Chynffig a chreu cynefinoedd llaciau twyni. Mae'r rhiciau tua 200-300 metr o hyd. Mae twyni tywod symudol yn bwysig iawn ar gyfer planhigion arloesol ac anifeiliaid di-asgwrn-cefn a'r nod cyffredin yw cyrraedd ffigur o 10% o dywod gwreiddiol. Ym Merthyr Mawr, mae'r prosiect hefyd am adfer cynefinoedd a ddinistriwyd trwy echdynnu graean yn ystod y 1960au a'r 1970au a hyd yn hyn mae ardal tua 11Ha (8%) o dywod gwreiddiol wedi'i chreu. Mae'r technegau a ddefnyddir yn dilyn methodoleg sy'n seiliedig ar astudiaeth dechnegol Ken Pye. Bydd y gwaith o adfer twyni Tywyn Niwbwrch yn dechrau yn y dyfodol agos yn seiliedig ar egwyddorion tebyg. Mae cais mewnol CNC ar waith i greu ardaloedd llaciau twyni ychwanegol ym Merthyr Mawr.

Fideo o waith adfer twyni yng Nghynffig: <https://vimeo.com/115721449>

5. Prosiect Neptune a menter Shifting Sands – Alan Kearsley-Evans, yr Ymddiriedolaeth Genedlaethol

Roedd Richard Neale wedi bwriadu rhoi'r cyflwyniad ond bu rhaid iddo ymddiheuro oherwydd ymrwymadau eraill. Mae Prosiect Neptune yn brosiect yr Ymddiriedolaeth Genedlaethol ac mae'n dathlu 50 mlynedd ers ei lansio yn 1965. Dros yr amser hwnnw, mae Ymgyrch Morlin Neptune yr Ymddiriedolaeth Genedlaethol wedi helpu i gaffael a gofalu am dros 740 o filltiroedd o forlin sy'n cael ei mwynhau gan filiynau o ymwelwyr bob blwyddyn. I nodi'r hanner can mlwyddiant hwn, cynhelir cyfres o ddigwyddiadau ar draws Cymru a gweddill y DU trwy'r flwyddyn i godi ymwybyddiaeth a dathlu'r arfordir. Mae rhagor o wybodaeth ar [wefan](#) yr Ymddiriedolaeth Genedlaethol.

6. Diweddariadau gan bartneriaid

Mae John Clark (RSPB Cymru/Dolen Amgylchedd Cymru) yn gadael Cymru i ddechrau swydd newydd ag Ymddiriedolaeth Natur Swydd Henffordd. Diolchodd aelodau'r Grŵp Ecosystem Arfordirol i John am ei waith yn rhan o'r grŵp gan ddymuno'n dda iddo yn ei rôl newydd.

Mae Sarah Mellor wedi ymuno ag Awdurdod Parc Cenedlaethol Arfordir Penfro fel Swyddog Bioamrywiaeth y Parc. Bydd Sarah yn mynd ati i greu rhestr o'r gwaith arfordirol ac mae ganddi ddiddordeb penodol mewn cynefinoedd clogwyni caled a'r posibilrwydd o ymestyn tua'r tir i ehangu'r cynefin. Diolchodd y grŵp i Jane Hodges, a ymddeolodd yn ddiweddar o Awdurdod Parc Cenedlaethol Arfordir Penfro, am ei mewnbwn i'r grŵp ond mi fydd y parhau'n weithredol yn yr ardal ac yn cyfrannu at gynefinoedd arfordirol.

Cafwyd diweddariad gan Alan ar ran yr Ymddiriedolaeth Genedlaethol. Yng Nghwm Ivy, mae'r bwlch yn wal y môr, sy'n rhan o'r broses adlinio arfordirol, wedi'i sefydlu'n dda gan greu 40HA o forfeydd heli arfaethedig. Dangoswyd fideo i'r grŵp o'r safle adlinio a'r amodau. Bydd yr ardal y tu ôl i'r bwlch yn cael ei gwahanu rhag Cors Llanrhidian gan ffens i atal pori. Bydd cynllun rheoli a threfn fonitro yn cael eu paratoi ar gyfer y safle.

Fideo o'r bwlch yn wal y môr yng Nghwm Ivy https://www.youtube.com/watch?v=OFVXYnx_iEk

Yn Sir Benfro, mae amddiffynfeydd rhag y môr yn Abereiddi wedi'u diraddio a'u symud ymaith yn dilyn llif yn rhan o'r broses adlinio a reolir. Aseswyd y safle gan ymgynghorwyr ac yn y gwaith a wnaethpwyd mewn partneriaeth â Chyngor Sir Penfro. Ym Mhen Llŷn, crëwyd gwalau ar gyfer saerwenyn prin (*Osmia xanthomelana*) ym Mhorth Ceiriad i gymryd lle'r gwalau a gollwyd yn ystod stormydd y llynedd.

Dywedodd Duncan Ludlow (CNC) wrth y grŵp fod 5 mlynedd yn weddill ar brydles Merthyr Mawr a bod y trafodaethau ar ddyfodol y safle'n parhau. Bydd creu llaciau twyni ar y safle'n helpu llysiâu'r afu petalaidd a fu'n dirywio ac nid yw'r posibilrwydd o drawsleoli'r poblogaethau presennol wedi'i ddiystyru. Mae monitro blynyddol yn parhau yng Nghynffig, Whiteford a Merthyr Mawr. Mae'r trafodaethau ynghylch perchnogaeth Cynffig yn parhau ac mae sefydliadau cadwraeth â diddordeb yn rhan o'r trafodaethau hyn.

Jenni Hartley, Llywodraeth Cymru. Mae Jenni yn newydd i'w swydd yn y Gangen Bioamrywiaeth a Chadwraeth Natur ac mae'n chwilio am gyfleoedd i gynorthwyo'r grwpiau ecosystem ac i drosglwyddo negeseuon yn ôl i LIC e.e. materion ynghylch y Gronfa Natur.

Dywedodd Julie Creer a Heather Lewis (CNC) fod astudiaethau hydrolegol ar waith yn Nhalacharn a Phentywyn sy'n canolbwyntio ar ailsefydlu tegeirian y fign galchog. Cyflwynwyd cais mewnol CNC am gyllid datblygu i greu cais Life ar gyfer twyni tywod.

Cafodd y Grŵp Ecosystem Arfordirol ddiweddariad gan Emmer Litt (CNC) ar Ganolfan Monitro Arfordirol Cymru a ariannir gan gronfa Perygl Llifogydd LIC, sydd ar hyn o bryd dan reolaeth Cyngor Sir Gwynedd. Mae ymarfer sylfaenol parhaus yn tynnu ynghyd data arfordirol. Mae galw am gyflwyno gwaith ehangach i gynnwys data ecolegol ac estyniad i arolygon Lidar sydd ar hyn o bryd yn gyfyngedig i ogledd Cymru.

Mae'r Fenter Resilient Coast newydd ddechrau. Dyma brosiect 4 blynedd a ariannir gan gronfa Economi Carbon Isel LIC. Mae'r prosiect yn bartneriaeth sy'n gweithio i gynyddu hydwythedd arfordirol morfeydd heli yn erbyn cynnydd yn lefel y môr ar 3 aber yng Nghymru. Bydd un agwedd ar y prosiect yn ystyried sut y mae bioamrywiaeth yn effeithio ar hydwythedd a gwasanaethau ecosystem.

Cafwyd gwybodaeth gan Chris Wynne o Ymddiriedolaeth Natur Gogledd Cymru am yr atgyweiriadau i'r gefnen raean ym Mae Cemlyn ar Ynys Môn lle effeithiodd stormydd y gaeaf ar y gefnen raean. Mae'r gefnen raean yn amddiffyn y lagŷn sy'n gartref i un o'r poblogaethau nythu mwyaf o fôr-wenoliaid pigddu yn y DU. Mae Gorsaf Bŵer Niwclear Wylfa 2 wrthi'n cael ei hadeiladu a bydd angen morglawdd newydd arni. Mae'r broses o fodlu arfordirol ar waith ac mae trafodaethau â CNC yn parhau gan fod gan y morglawdd botensial i effeithio ar Cemlyn a'r dynodiad Ardal Gwarchodaeth Arbennig. Bydd yn ofynnol cynnal Asesiad Rheoliadau Cynefinoedd ar y gwaith o adeiladu'r morglawdd oherwydd y dynodiad Ardal Gwarchodaeth Arbennig.

Angus Garbutt (Canolfan Ecoleg a Hydroleg) – Mae astudiaeth ar wasanaethau bioamrywiaeth ac ecosystemau ar waith i ddeall rôl bioamrywiaeth a'r berthynas gyda gwasanaethau ecosystem ar safleoedd morfeydd heli yng ngogledd Cymru. Cynhyrchir offeryn rhagfynegi ar y cyd â CNC i gasglu paramedrau gan gynnwys gwanhau tonnau, darparu cynefinoedd a storio carbon. Defnyddir hefyd yr hyn a ddysgwyd a phrofiadau o safleoedd morfeydd heli yn Lloegr. Mae'r Ganolfan Ecoleg a Hydroleg hefyd yn ystyried creu plattform ymchwil i forfeydd heli ar safle yng ngogledd Cymru gan ganiatáu myfyrwyr Prifysgol Bangor i fonitro, datblygu dealltwriaeth a chymhwyso dysg dynaemeg morfeydd heli. Mae'r Ganolfan hefyd yn gweithio gyda'r RSPB ar astudiaeth PhD i gynorthwyo'r dealltwriaeth o ddirywiad y pibydd coesgoch ar gynefinoedd morfeydd heli.

7. Y Gronfa Natur £6 miliwn. Cafwyd diweddariad ar brosiectau'r Gronfa Natur ag elfen arfordirol ac mae ynghlwm wrth gamau gweithredu'r cyfarfod. Mae CNC yn ymwybodol o'r prosiectau ac maent yn ymgysylltu fel y bo'n briodol. Anogir hefyd holl aelodau'r Grŵp Ecosystem Arfordirol i ymgysylltu fel y gwelant orau. Mae'r holl gynigion prosiectau a'r wybodaeth gefnogol ar gael i'w gweld trwy ddilyn y ddolen isod i wefan Llywodraeth Cymru:
<http://gov.wales/topics/environmentcountryside/consmanagement/natural-resources-management/nature-fund/?skip=1&lang=cy>
8. Adolygiad o'r Bylchau mewn Tystiolaeth Partneriaeth Bioamrywiaeth Cymru. Mae Angus wedi cytuno i arwain y prosiect ar y bylchau mewn tystiolaeth ar ran y Grŵp Ecosystem Arfordirol. Gwnaeth Emmer, Mike, Nikki Rimmington a Ceri Seaton fireinio'r bylchau mewn tystiolaeth arfordirol cyn y cyfarfod a bydd Heather a Wendy Harris hefyd yn cyfrannu. Dywedodd Wendy hefyd fod Prifysgol Abertawe yn chwilio am fyfyrwyr graddau Meistr a PhD ar gyfer gwaith project ac y gallai hithau fod yn bwynt cyswllt. Mae angen y cynigion ym mis Ionawr er mwyn dechrau ar y broses ym mis Mawrth.
9. Cyfarfod y Cadeiryddion. Cafwyd cais yng nghyfarfod diwethaf y Cadeiryddion ym mis Tachwedd 2014 i ddarparu tystiolaeth i nodi prosesau rheoli ecosystemau yn y dyfodol. Trafodir hyn yng nghyfarfod nesaf y Cadeiryddion ym mis Chwefror.
10. Aelodaeth y Grŵp Ecosystem Arfordirol. Mae'r adolygiad ar hyn yn parhau o ran aelodaeth CNC a bydd Heather a Julie yn symud hyn ymlaen. Oherwydd ymrwymadau eraill bydd Mike Howe ac Emmer Litt yn rhoi'r gorau i fod yn gyd-gadeiryddion y grŵp. Diolchodd aelodau'r Grŵp Ecosystem Arfordirol iddynt am eu gwaith hynod werthfawr a'u hymdrechion o ran gweithgarwch y grŵp. Bydd Emmer yn parhau i fod yn bresennol yn y cyfarfodydd. Mae'r Grŵp Ecosystem Arfordirol yn canfasio am gadeirydd newydd a bydd Heather a Julie yn ymgymryd â'r rôl hon os na cheir gwirfoddolwyr.
11. UFA Twyni ac Aberoedd 2015, Adfer Ardaloedd Llanwol ac Aberol – 16, 17 a 18 Medi, Bruges, Gwlad Belg. Mae'r ffocws yn debygol o fod ar adfer a chreu twyni tywod a morfeydd heli ac mae'n cynnwys cymysgedd o drafodaethau am bynciau o bolisiau, gwyddoniaeth ac arferion. Wrth gael rhagor o wybodaeth, byddwn yn rhoi gwybod i'r grŵp. Bwriedir cynnal cyngres ryngwladol yn 2015 ynghylch rheoli ardaloedd twyni ac aberoedd arfordirol er mwyn rhannu profiadau pawb. Bydd y gynhadledd yn denu cymysgedd o academyddion ac ymarferwyr arfordirol. Dolen y gynhadledd:
http://www.natuurenbos.be/~media/Files/Projecten/Ztar/1376_infobrochure%20v08_EN_LR.pdf

Cynhadledd y Society for Ecological Restoration (SER): 23-27 Awst, Manceinion.

Thema cynhadledd y SER yw 'Towards resilient ecosystems: restoring the urban, the rural and the

wild' a fydd yn dangos datblygiadau, materion a datrysiadau gwyddonol pwysig, yn ogystal ag agweddau diwylliannol, addysgol ac artistig adfer ecolegol. Dolen: <http://www.ser2015.org/>

12. Dyddiad y Cyfarfod Nesaf

Mae'r grŵp yn bwriadu cynnal cyfarfod maes ym mis Mehefin 2015 ar safle Cwm Ivy yr Ymddiriedolaeth Genedlaethol ar arfordir y Gŵyr.

Camau Gweithredu

Rhif	Camau Gweithredu	Pwy	Erbyn	Sylwadau
1	Prosiectau'r Gronfa Adfer Natur	PA WB	31 Mawrth 2015	Gofynnir i'r Grŵp Ecosystem Arfordirol ddylanwadu ar brosiectau arfordirol, lle y bo'n bosibl, sydd wedi'u rhestru yn yr atodiad ac sydd hefyd wedi'u rhestru ar wefan LIC http://gov.wales/topics/environmentcountryside/consmanagement/natural-resources-management/nature-fund/?skip=1&lang=cy
2	Prosiect Bylchau mewn Tystiolaeth Partneriaeth Bioamrywiaeth Cymru	PA WB	Mehefin 2015	Holl aelodau'r Grŵp Ecosystem Arfordirol i adolygu'r wybodaeth am y bylchau mewn tystiolaeth arfordirol, ei mireinio a blaenoriaethu bylchau gan nodi bylchau newydd fel y bo'n briodol. Dylid anfon yr holl ddiweddariadau at Angus. Mae manylion y bylchau mewn tystiolaeth a'r cynigion prosiect ar wefan Partneriaeth Bioamrywiaeth Cymru. Dolen: http://biodiversitywales.org.uk/25/cy-GB/Prosiect-Bylchau-Tystiolaeth-PBC
3	Cynadleddau arfordirol	PA WB		Mae gwybodaeth isod am ddwy gynhadledd arfordirol. Anogir y Grŵp Ecosystem Arfordirol i fod yn bresennol ac i gyfrannu atynt. [insert web link]
4	Ceisiadau am gyllid i'r prosiect adfer twyni	DL	Gaeaf 2015	Dave Lamacraft i roi gwybod i'r Grŵp Ecosystem Arfordirol ynghylch: canlyniad cais WREN am gyllid
Diweddariad ar Gamau Gweithredu Blaenorol				
	Ardaloedd graeanog arfordirol â llystyfiant â blaenoriaeth		Wedi'i ohirio	Roedd Peter Rhind yn gweithio ar hyn ond ni allai gwblhau'r gwaith. Bydd tîm arfordirol CNC yn symud hyn ymlaen
	Trafodion Gweithdy Twyni Tywod i fod ar gael	MH	Parhaus	Nid yw'r trafodion wedi'u cwblhau na'u cyhoeddi eto.
	Integreiddio Mapiau Cynefinoedd â		Wedi'i ohirio	Bydd tîm arfordirol CNC yn symud hyn ymlaen

	Blaenoriaeth			
	Cynllun gwaith y Grŵp Ecosystem Arfordirol Aelodaeth y Grŵp Ecosystem Arfordirol	Pawb		Y Grŵp Ecosystem Arfordirol i adolygu'r Cynllun a'i drafod yng nghyfarfod haf 2015 Heather a Julie i fireinio cynrychiolaeth CNC, a'r Cynllun Gweithredu Bioamrywiaeth Lleol ac aelodaeth LIC i'w hadolygu gan Sean. Bydd Chris yn canfasio Ymddiriedolaethau Natur er mwyn ceisio dirprwy gynrychiolydd.
	Prosiect symud twyni tywod a hydroleg arfaethedig yn Llangynydd	EL	Mehefin 2015	Bydd Emmer yn ymchwilio i hyn ac yn rhoi diweddariad i'r grŵp yn y cyfarfod nesaf
	Symposiwm Clogwyn Glan Môr	MH		Mike H i ddosbarthu trafodion y symposiwm pan fyddant ar gael
	Cynhadledd Rheoli Twyni Arfordirol yn Integredig	MH		Mike H i ddosbarthu trafodion y gynhadledd pan fyddant ar gael